САНА ОЛОХ

ХАҺЫАТ
1931 СЫЛ АЛТЫНЫҺЫ
15 КҮНҮТТӨН ТАХСАР

№ 4 (7389) ● 1993 сыл. Тохсунньу 12 күнэ. Оптуорунньук ● Сыаната 1 солк. 50 харчы.

«Сибирь дьаарбанката» быыстапкада

Тохсунньу 12 күнүттэн Новосибирскай куораттаа «Сибирь дьаарбанката» диэн Сибирь өлөхтоох оҥоҥторун оҥорбуттарын быыстапката аҕыстыбыт.

Бэйиэ ерэйэрэмнэттэн итинник борыта 47 ураа кытталлар. Быыстапкада кэлбиттэр Степан Дьячковскай аҥаар оҥорбуттарын, норуот мастара Киэн Болсоов уу ыраахтан ыгыйбуттан оҥорбут салҕыматын, Пенсиялаах сэргэлэрин, эдэр мастардар сахалыы мастарын, о. д. а. көрүүлэрэ.

Быыстапкада уус тэрбэхтэхтэрбит бойдоҕоро бэрэмэтэрэ биир туспа ис хоһоонноох. Улаатта биллибэт кэпсиэ-пааммын Сибиргэ тоҕолоох дьиэни уустар өлөрдөлөрө буолуоҕ? Сүүстэ истибиттэрдэр биирдэ көрбүт өйдөк—хобоо билэн-ааран хаалыахтаах.

В. ПИНИГИНА.

ӨЛҮӨНЭ УУТУН БЫРАХТАРЫЫ

АЛҐАҺЫ КӨННӨРҮӨХХЭ

Олүөнэ илин эҥэринээн күраайы сирдээх-уоттаах өрөбүөннэргэ уу проблемата быйаарыллан эрэрэ сүрэхэ сүүрэлааах. В. И. Ленинин баһылыктаах правительстванай таһымнаах бириэмэҕэ аастыт сыл муус устар 14 күнүгэр Тоҥулуҥа тахсан «Олүөнэ—Тоҥулуу—Чыччаҥ» варианын көрбүтэ. Онно аналлыт сүбэ мунньах кыттыылаахтара бүттүүн итэ варианы биирдэбиттэрэ. Ол эрээри «Якутгипроводхоз» институт директора П. Ф. Федоров альтернативнай диэн «Бастэах—Майа—Табаҥа — Туора Күөл» (138 км) варианын хаҥалбатаҕын үөрэтиэхэ, техническэй-экономическай өттүгэн олоҕурбакка эрэ 1992 сыл бөс ыйын 15 күнүгэр проектыстар уураахтарын талыыбыта. Ол уураахтан салайтаран баланнаах улэтэ саҕаланан эрэр.

Мин, бу бырайыактыы утарбакка турабын, Бүтэйдээх—Туора Күөл учаастаҕар эрэ 40 км усталаах сирэй уураахха улаатыыта ыллараҕыҥ диэбин. Бастакытынан, трасса барар сиригэр хорсуннар хоруоньулар тахсыахтаахтар. Ол курдук, уу траекториятыгар 60 м. электрическэй уот, сибэкэ дьиэлэриттэр 80 м. суол тутуутугар 30 м—барыта 170 м кэтиттэах тыа солоҕуйахтаах. 13 тыһыынча бетон сваа туруорулуохтаах, системаны көрөр-хорайар үлэйиттэрэ уонна производстванай баһаларга 92 тыс. кв. м поливных дьиэ тутуллуохтаах. Трасса устатын тухары барыта сыаа өтөҕулаҕыахтаах. Оттон Тоҥулуу—Чыччаҥ трассатыгар барыта туор турар аҕыстэна республиканнаах үөрэх хорсуньа тэриллиэхтэх?

Иккиэннэх, бырааттар-уустар сылларыгар былаан быыныгынан Чурапчы, Таатта өрөбүөннэриэгэр 10 мил. кубометр уу тахсыахтаах, итиэннэ 40 барыһыакка сиргэ иҥэр уонна сылгыҥа көтөр. Ордубут 6 мил. кубометр уу Хайаҥкыттан ыла көмүлүөн устатаара уолбут куоластар толорутуулаах 140 км сири айаннаан Ытыык Күөлгэ тиийиэхтэх. Итиэннэ уу хас сыл айаннаан тоҕото тиийэн туһалыаҕай? Быраактарыыс уу аҕыстоох хаар-ардах, уутуттан хомото суох чуранчыларга, таатталарга тиийэн туһалыабат. Мунгутаан уолуутун эрэ 25—30 см чолуугэр түөрүкэн сөп. Бу—эрэлдьитиэ диэн аналыт биэрэйыак: түөрт өрөбүөн дьоно уута суох буолуута үөһүн болдьоохо тэбиллиэлэр, онуу өйдөөтахторуҥ күүсүҥ туруорсуохтара. Сылга бириэмэр бу 10 мил. кубометр уу сылаанны сөҥүү 40 кв. км кэҥиэ түспүтүгэр эрэ тэҥнэтиэ, ол эбэтэр Улахан Тоҥулуу сабардамын саҕа.

Үсүһүнэн, саамай «хураайы сирдээх учаастактар—Мэҥэ Хаҥалас, Чурапчы, Таатта зоту эҥэрдэрэ, Уус-Алдан соҕуруу өттө, ол аата 30-тан тахса нэйилэммэлээх пуун (32,6 тыс. кубометр) уонна тыҥыынчаан гектардаах ходуһа сирдэр күөлэгэ-тулуубуҥа, тумуулаах хаалыахтара. Төрдүһүнэн, Бүтэйдээхтэн Туора Күөлгэ диэри, 40 км усталаах сиргэ, улахан кэмэйдээх (1200 мм) диаметрдаах турбалар тардыллыахтаахтар. Оттон мин этиэбинэн Чыччаҥтан Туора Күөлгэ диэри, 13 км эрэ усталаах сиргэ, оҥу кыра кэмэйдээх турба сэлбэбүө эҥ. Итиэннэ хаһыта барыстаҕай?

Түмүгэр улахан туһата суох 6 мил. куб. м уулу соҕуруукан аҕалыахтыт эҥ диэн бу учаастакка геройуна суох үгүс хоромньу тахсыыһы. Онон өрөскөт диринтэн илиитиҥ кэҥэҕэс кэнэ магистральнай трасса тутуллуохтаах сиргэр. Тоҥулуу—Чыччаҥ варианнаах, эмиэ былаанныыт үөҥ, матырыйаалы көмөрөр гына уураахха улаатыыта иллэриэхэх.

Олүөнэттэн Эҥэйин аартыгынан, Тоҥулуунан Чыччаҥ сиһигэр диэри 80 км усталаах сиргэ уу 1200 мм диаметрдаах турбуонан өскөйүө эҥ диэбин. Систэр кирбиилэриигэр өлөрөр алаастарга көдьхранилищелэрэ үөскэтэн, ол хаһаанытыттан сылс айыы хаалан уулаан көрсө кирбиибитинэн «сыотэ» сылдьан, урааттэр тобоҕоруттэр тиэ-саппас түөрүтэн, ойоҕоох хаарардах уулаан ыытта үөрдүүлүөрүөн. Урах тарбат кырыстарын сиэрэтэлиэхтэх, ыраахтаан ыгыллыахтаах. Ол кэнэ ыгыллыбыт өрүс улахан үөйүнэн уста сылдьан биэрэктэрэ сыста түҥин уулу быраҕыахтаах. Онон улаатыах сүүйтэрбэхтэт, үбүгэр эмиэ иҥиэгэс суох курдук. Бастэах—Туора Күөл трассатын үбүнэ, этиллибитин курдук, 138 км, итиэннэ Олүөнэ—Чыччаҥ варианын (80 км) көҕүрэтэхха, 58 км ордор. Ол суотугар үбүн уонна матырыйаалы туһаныахха бэйиэн бэйиэ сабыка сыҥыаҕа.

Орүстэр кирбиилэриигэр үрэхтэр тардыыларын биллэриэ сайын сайын үрэхтэри үөрэтиэх. Аастыт сайын Уус-Алданга Курбуйах, Тиэдэ үрэхтэрин кирбиилэриттэн туһэр тардыылары көрөн бараммын нуолсүүгү-кэтэмэтэн сайынгыскы ыаммыт схемаҥ тэриллиэхтэх. Оҥу научнай институттар кэлэр ортугэр үөрэтиэхтэрэ, сайынгыскыахтара диэн эрэнэбин. Орүстэр кирбиилэриигэр уулу быраҕыахтаах, үрэхтэрин түөрүгэн нуолсүүгү бөҕүнүрүөҕүнэн өссө кэмэ даҕаны аҕыстыыттан дьаарыстаах кэлиэ. Дьэ, эмиэ этэр гаранньы тэҥсибэт хорошкутун кылгас кэмнэ толуйарыгар, тутуулар-өрөскөтө кыратыыллар, оҥу тэҥэ кэмнэриэхэ сыаллаах ордуктар.

Бүтэйдээх—Туора Күөл учаастаҕар правительство уураахтар комиссиятын кэриҥнэ эрэ бөҕүрүүс хаммоны быыстыыллыах сөп. Кэскилэхтэх аҕыс көҥүлэтэх.

Д. ЛАЗАРЕВ,
Саха Республикатын норуотун хаһаайыстыбатын үүнүлэх үлэйиитэ, практик-мелиоратор.

Олуо-олуо олуонай,
Эйиэ-эйиэ эйиэхэй!
Саллааттардыын тыыныылаах
Сиэнньилиир ыйдарга
Сиэдэйдэн хаалбакка,
Сиэттиэхэттэн кэлэммит
Эйиэхэйдиир оонньуулуу
Этэн-тыынан биэриэҥин!
Алдьархайдаах тыыныылаах
Аҥыччыллыыр ыйдарыс
Аахсыбакка турамыт.
Аайын эрэр дьылбытын
Атаараахтаан хаалыаҥыт!
Толоостуура тыыныылаах
Тэҥсүннэлүүр ыйдартан
Тэлэбүөкка турамыт,
Хоту үйэк дойдубут
Хойуун-хоодуот дьоннаро
Хомуллаахтаан кэлэммит
Хоһоон-ырыа дириҥнээх

Егор МАРКОВ

САНА СЫЛГА АЛГЫС

(Олуонай)

Хотаҕдьуна саамсыаҥыт!
Олустахай тыыныылаах
Олуньулуур ыйдартан
Уолуйбакка турааҕыт.
Олуонайдыыр оонньуулуу
Оонньоохоттоон хаалыаҥыт.
Олуо-олуо олуонай,
Эйиэ-эйиэ эйиэхэй!
Кэлэр саҥа кэмнэргэ
Кэскилэрбит хэҥэтин,
Үүнэр үтүө түүннэргэ
Өрөтөй-таҕаан үрдээтин!
Сайа кэлбит сылларга
Сарсыа-дьиэлэ салаалаанныы!

● *Ким да умнуллубат, туох да умнуллубат* ●

ҮЙЭ АҐАРА БУОЛАН БАРАН

Мырыла Анматын олох тоҕо 72 саастаах Иннокентий Васильевич Ефимов үйэ аҥара буолан баран, хаспыт сайын эрэ сэрии кыттыылаах буолларын туоһуулуур дастабыраанньаны уонна Аҕа дойду Улуу сэриитин II степеннээх ордена кэлиитигэр сыта тутта. Олох кэнэ дьон-сэргэ өртөтүгэр дьиҥнээхтик кинэбититтэн, сэриэ уоттугар биирдэ ыгырыллыбыт үөдэннэхтэриннэн тэҥнэтэ тутуллар буолбуттуун мунура суох үөрүү. Онуоха кимиэ махтанан баттыт. Урукутуттан үөрүүлүүтүттэн кэпсиэйэ бэлэм ис дуоҕатыттан этэр.

Буоҕумуна дьаҥна, оҥу аастыт 50 сыл устатын тухары тэбиллиэх эҥэр биэтэк саҥаа-иннэ ыҥырбыта буолуоҕ? Хас сыл айыы балыктыыр Советскай Армия уонна Улуу Ыалдьыт кумааҕыгар И. В. Ефимов аата сэриэ ветеранын быыбыгынан аҕаастаах дьаҥна ахтыллыбыт эҥ. Хата, эппэрэтиэ, итэ уоруоҕэрэ-кэтуулаҕа хаҥа кэнэ курдук көрүүлэр, эбэтэр сорох мэлэ тыллаахтар түөрүгэрдэн тыллаһыллара. Ол аҕыстан Иннокентий Васильевич сиэдэйэ тиэнэрэ-эмэ ыгыллыбыта. Кини сэриэ ыгыллыбытын туоһуулаах, кырдьыгын буларын арыыс тэриллэр аҕыларын саҥатаҕа. Ыраастыыр диэри эрийэ-туруорса гатаабыта да, биэр эмэ утуу саҥалаах кэнэ ыраастыы кинилэстиэхэ. Итиэннэ сылы-сылы олуо хомойор, хорутуур. Үйэ аҥарын устата сэриэ ветеранын бэлэмнэтэн чистиэхэрин кэтэрдэр сиэдэрэй дьоҥуттан суоҕун уонна сэриэ-сэрэнэ баас-үүт мабатарын бурдьутар дьоҥтон-сэргэттэн дьалты буола сылдьыбыт туоҕаах эйиэхэ олус мараан. Кыралыйан турар кырдьыгы кыайан бэлиэт дэнэ эмэхтиэхэ, сиэдэйдэн эмэхтиэхэ, сиэдэйдэн эмэхтиэхэ, сиэдэйдэн

САРСЫН— БЭЧЭЭТ КҮНЭ

СҮГЭ ХОППОТОҐУН СҮБЭ ХОТОР

Олохпут уларыйыллыта бэчээт үлэтигэр сибиэгэй сүүрүмэ киллэрдэ, киллэни сиэтиллэ сылдьар ол, ааҥнаныыттан, ыаадата суох хонтуруолтан таһаҕастыйда диэн ойбон эрэ үгэс саныыбын.

Хаһыат ньуурут трибуната буолар, кырдьыгы этэр куолаһын саба баттыы сутааһын бэйэбит кэмэлдьитинэн биһиэхэ да сиэ биэр баара. Сүрүйэр да буоллахпына, хаанык эрэ костубат нуучча ураатэр «ньиэ» турарыгар маска ойдуурүн. Уонсайыыан, бэчээт сылаасорута итинник коруллара. Обществоны демократизациялааһын, иннитиэрэп-биллэрэп кэмэ хаҥаабыа, бэчээт цензуралаһыыта тохтотуу хаһыакка этиллиэ сыҥааны уларыта. Ол Российскай Федерацияны Конституцитин туһунан сокуоннуттан мэктиэлэнэр буолуо.

Олус үгүс боппуруоспаны сэрдэтыыга сылыан үгүтэй ортүгэр уларыйыыбыт баланнаҕынан бадарааны. Тоҕо диэтэххэ бэлиитэ кыайан дьаһанныт буолуу охсуута—түс «бэйиэр. Чуолаан, ол-ньут укуулаатын уларытыы, реформаны ыытыы ордуктарын уонна итэҕэстэрин гуманан ыаҕастык сэнэ-тэрбит ордук кодьүүстээх буолуо эбэ. Маныыта быһаччы үлэлии сылдьар, атын да кыаллаллаах дьон суруктара эрэ буолбакка, туһаанныах салайааччылар быһааран биэриилэрэ, иннитиэрэн иннилэрэ олус наада. Журналистар урут да курааннах кусулаахыттан, бинир хаалыы сүрүйүүттан босхолонуоттутун, дьон ораас саныатын көрдөрөн иннэхэ-ниэн бадарарбыт. Ол эрээри атын куолас иннилэрин гынаҕына, бэрэбиэрэ, туоваҕы саба сыҥаанна, эмиттиэн курдук, бэлэ. Итиэ туох да үчүгэйи аҕалбата. Бэлиитэ монаҕэлэ, түс бэйэ саныатын аҥаастык этэн таба, кодьүүстээх суолу тобулуннаҕа хаҥыаты дьиҥнэх тиэхэ огостор кэм каллэ.

Хаһыаттыт олохтоох үчүгэйбит проблемаларын, онуоха дьон хайдах сыһыанаһарын көрдөрөр сэрэкэлэ буолуохтаах диэн саныыбын. Тоҕоостоо эйэх кинэ иннадаааҕы суруйуу, саналаах үхлэстэр да, сэтчонон оробуоммут араас боппуруостарын быһаарыыга, уопсай дьыалабытыгар кэмэлээх буолуоҕа. Этэрэ дьолы, сүгэ хоппотоҕун сүбэ хотор. Дьиэр, бэйиэ хаһыаттаҕар тэриллэр салалтачылара, дьаһалта, Сабыт эмиттэх үлэйиттэрэ барыы суруйар буолбатахтар. Оннооҕор олус наадалаах да боппуруоҕу дьоҥҥо кэмиэр быһаарар биэрии ардыгар быахтыбат. Иннитиэрэп-биллэрэп, быстанарбытын биэйиитиэрэ испэт, үлэ тоҕо хаалыыбатаҕын эбэтэр сатаҥнан баар буоллаҕына, ол тэҥ эрэйиэхэ кэлбэтин кэмэ-бот буоллахпытына, дьэҥу үлэҕэ хайдах кэҕулуохпутүй, туруоҕуттүй? «Бэйэбитин рекламалаарбытын сабулаҕэлиппит», — диэр, бэчээт органын үлэйиэр кыттыы туһунан олус туох ойдэбулаах салайааччылар эмиэ баалаах. Оттон бэйиэ хаһыат наадыйар, бэлэвурооҕуттар дьоҥу настаах кэнэ информацияны биэрбэт буолуута «сокуоҥна сэн тубэспэтин» саватарбыт сүрүкэ бэрт буоллаҕай? Информацияны бэйиэ сөкүрдүү, дьыаланы дьоҥҥо кэмиэр быһаарбат буолуу олус куһаҕан ойдэбулу үөскэтиэн бары да умнуо суохтахпыт.

Бу наалтас балаҥтэҕэнэ нэрэ кими эрэ хоскуруйаары буолбакка, кыраайы хаһыаттыт кэлэн дьон туһугар үлэлээн, кырдьыгыт, үрдүк таһымнах буолуон баҕарар сүрүйдүн. Оны аҕаарчылар ойдүүлэриигэр, оттон сэрэхэ дьаахчана сүрүйар кэм, бэчээтэ ким эрэ рубрыгар кубулутуу эрчиллэбэтигэр баҕарабын.

М. СИДОРОВА,
Российскай Федерация Журналистарын союһун чилиэнэ.

ААҐААЧЧЫБЫТ ТУРУОРСАР

Сылаг нэйилэгин Улакан Күөлүн аастыт сылаахтан электроэнэргия сотору-сотору мэлийэн хаалар эрэйэ бууласта. Уончат ардыгар күн хаста да барар. Баар кэмин баттаһаары, туттуу-хаптыы бэйэ буолабыт. Ордук хотон үлэйиттэрэ эрэйдэнэбит. Үлэни уот бардыан иннинэ бүтэрэ охсоору харгыыллаһабыт.

Электроэнэргия кэмэлдьата итиэ эрэ буолбатах — уот частотата улахаммыт хамсыы турарыттан маллар телевизордара, электроприборлара алдьанаҥнаан, оробуонга тэбиллэн эраллар. Электроэнэргия умнайарын аҕаан сиппэппит.

Учаастакка электричество суох, кыра саахал бэлэстаҕына биир эмэ ардыгар сыҥыаннаах киһибит олорон норор. Инник сылдьыта онтук сылдьан киһи уонна оҕустарын олох сыспыта. Ол да кэнниттэн электроэнэргия оногуллуох быһыыта биллибэт — тоҕо тэҥэ турар. Итиэ ким эрэ руоруллуоттан ороҥуоҕа кэмэлиэн ойдөөбүтүн. Ебүүр, туруоруллуоҕа да туруохтааҕа буолуо.

Нэйилэгинит салайааччыларыгар да, электрик-тэргэ да этэн кэрдүүт. Баҕар, оробуонга туһаайыллаах тэриллэтэр салайааччылара биһиги кыайтыбыттыын ойдоон, көмөлөнөөллөр диэн «Саҥа олохтоох» суруйдум.

А. МАКАРОВ,
Улахан Күөл олохтооҕо.

ЭТИИ КИЛЛЭРЭР

Саха норуота ахтыыр ортуҥэн аҕыйаҕын, эбэлэн биэрбэтин туһунан ыйбэхтэ суруйар да, кэпсэтэр да буоллулар. Кыырдьык, бэйэ да олоҕор кэрдохчо, кэлин кэмгэ сулумах сылдьар уолаттар, кыргыттар, хаанык эрэ бэриниэнэн көрүнэ сүүх хаалбыт саанарбыт дьон нэйилэн ахсын хобоотилэр. Арааксы да кэлин үөскэн эйэр.

Оноо эйэ маннык этиллэхпин: субу үүммүт 1963 сылтан «Саҥа олохтоох» хаһыакка «Суоруньуу» диэн салаалаах үлэлэтиэххэ. Суоруньуулаах диэн сэнэ-ларга да, нууччаларга да уруоҕуттан баара. Суоруньуулаах холбоспуттар дьоҥуот тэриллэн, оҕо-уруу тэ-ретиэн үлэтэрэн дьыалаах түк моҥуулдара. Ыаҥ суоллан кэнчэри ыччаттыгын олох олоруу — кайдак дьаһаттан бэриллибит диэн.

К. АРЖАКОВ.
Туора-Күөл сэл.

СЭМЭЛИИР

Хаһыаттан кэлэйэ тутуйах хаамыыларынан үлэлиэ эрэр. Барыы күөх сааҥа, сибэкки көрүллэрэ саанан сайыны күүтэн эрдэй. Оттон айылаҕастаах мэлдьи сылгыстан турарыгар ыраас уунан нүлүмүрүү оонньуурун туһугар, хонуу мастаах сайсыыр бэлэҕэ диэрыгар тоҕо кыыл ыыталлыбыт.

Сельсовет депутата ол да сылдьар кэмэр ойуур хаҥаайыстыбатын үлэлиэтэригэр тыаны ыраастыыр үлэҕэ оҕолору күүскэ тардан үлэлиллэригэр этэн киллэрбитим да, ким да бодьомтоҕо ылбатаҕа. Аны хаһыат мастары ыраастыыбыт диэн тыллаанахха, харчыта хаалаа да ыраастаа диэллэр. Атын буоллар ҥорүүлэн көҥүллүөх, оссо үлэ иннинэ иннэ хаанас толуох этиллэр. Аастыт сайын Ньидьили күөлүгэр хас да сиртэ мастарын сыгынньах сүүкэлэбиттэрин ыраастыыт дьоҕуннэр эмиэ кэлэ-ннамматтаҕа. Итиэ күөлгэ туһун ахсын муус ньааллары болыс мас бөдөҥу анньаллар, онту хомуйан ылыыта таһаарбыттара эмиэ кестүбөт, эмиэ монгуун этаҕа хомуйуллуо дуо? Оремуоннуур — технический предприятие үлэйиэтэрэ олорор сиргэрэн эти бэйэлэх үгүс ойуулаттан да хаһыстаабаттар, мэлдьи таабаттар.

Сай аҥаан хаһыат мутугу ыраастаан, эмиэ бүөл сүүс хатыҥ туоһун хомуйан, тэнгүргэйи түөрэн уот ыымыытын ыраатта. Аҥаардыбытын хаһыстаабыт. Сарыы кэмэрбит, бу үлэни оҕолорбутун тардыбыт буоллар Чураччы мэлдьи чалгийэр күөхтээх, эйдэх салгынныах буолуо эбэ.

Н. ДЬЯЧКОВСКАЯ.
Чураччы с.

СЭҤЭЭРЭР

«Саҥа олох» хаһыат аастыт сыл ахсыннык 12 күнүнээҕи нүөмэригэр бэчээтэммит «Сэттэх ыарыйдаа...» диэн ыстатыйа ньаҕа оҥорон [illegible] сылгыстарга [illegible] ааҕарыыбын.

Мин Эрилик Эрилиэ аатынан совхозка 14 сыл шоферунан, трактористыынан, 16 сыл буровой мастарынан үлэлэппитим. Ол быыһыгар тухары Д. І. Лазарев хумах, туой баар сирдэрин булаары Чаҥар сирдэриэн, Сиппэгэс Лампа үрэхтэриэн тэҥэ албахтэ айаннаабытыгар, ороох сирдэри дьоло үүнэн бороҕэрэлэппитигэр аҕаан сиппэппин. Айылаах мэлдьи кэтэх дьаҥ, балаҕаннаах сылдьар буоламмыт. Тоҕолоох албаҕа кунстаны туттарбыппыт суолу оногорторбутун бэйэтэ билэн эрдэҕэ. Быйата, 80 саанын аайы түс-пүт ытык кырдьаҕас тахсыа мыыдыр мелиоратор. Ол кэнни Ойуонуттан уулу бырахтарыыга варгана олохтоох, кинини мэнэ-нэрэр. Мин эмиэ оробуоммут дьоно Д. И. Лазарев варганын обуоҕ этиллэр.

Е. КИРИЛЛИН.
Дирҥэ бөҕ.

КИНИ—ХАҺЫАТЫ ОНҐОРОР

БУ АҐА ОЛОРОР хаһыатыг эйэхэ тиэйиэр диэрэ кинини ораас ыдаллаах үлэйиттэр оногоон таһаарыллаарын ыыньыстаан-чымньыстаан нэниэнэр эбит буоллар, балаччча үйэҕэ сөп.

Хаһыат уочараттаах нүөмэрэ редакциядаа манеттаан баран сакаас быһыытынан полиграфистарга бэриллэр. Онно типография хаһыаты оногоор бинир эмиэттэх учаастагар Анисья Семеновна Лыткина үлэлиир. Кини метраннаах идэтигэр өтөрдөөҕүтэ үөрэмэнна. Хайы-үйэ бу үлэҕэ дьоҕурдаах көрдөрдө, хаһыат хаачыстыбалаахтык оногуллан тахсарыгар бары ыҥаммыытын, сыратын ууран.

Сиэмэнка: метраннаах А. С. Лыткина.

Т. Кардашевскай фотото.

СУРУТУУ ТҮМҮГЭ ХАЙДАҐЫЫ?

Баллэрэн курдук, бэчээтэ сыл бастакы диагрыгар сурутуута сыаналар салгыы үрдэйиэннэрэ улаханнык сабыдыаллаага. Ол иҥэн да буолуо, оробуоҥҥа сорох хаһыаттар уонна сурунаалдар бэйэлэрин албах аҕаарчыларын сүтэрдилэр. Итиэ гынан баран, дьиэгэр, дьиэлэ сыаналаагар эрэ буолбатах быһыылаах. «Политическай охсуһуу» диэн туоруоллан аттанар ардыгар монкуоруу эрэ тутар бэчээтэлэ аҕаарчыны сылгыгыта да хаанка барыай? Холобур, аҕыйах сыллаахха диэри сорохтор аахпатахпытына олохтоох хаһыат курдук сиэнэр «Правда» оробуоҥҥа 9 эрэ сурутаачыланна. Саҥа сылтан «Известия» маарчы эмиэ итиччэ эрэ.

Оттон республикэбит хаһыаттарыгар сакаалы кимнэрин хайдаҕый?

«Саха сирэ», онтон «Кымын» тоҕо иҥэллэриэн эбэх аҕаарчылаттар туһугар правительстаабыт туруорсан сурутуу болдьоҕун ахсыннык 15 күнүгэр тиийэ уһаттарбыттара. Редакциялар быйылгы үүгүлэйиэ аҕаарчылар эмоҕуллэриттэн эмиэ тутулуктааҕын сэрэйэр буоллаҕыр, оны тэҥэ бу иҥи хаһыаттан быйыл биирэ талыллан үбүлэниэттэҕинэ курдук тыл-ис тарбаная хаалар, «Кымын» иҥэн «Саха сирэ» наки сурутуута дьиҥнэ-лэтик күрэстэстилэр. Ол түмүгэр бастакыта оробуоҥҥа 2249 экземпляры ыытар буолла, иккиэ — 2240-ну. Итиэ эрээри быыстыбыыларыгар утары бэрэ, иккиэ аҥара түстүбүт — тираженнаах 3862 экземпляры сакаалы кимнэрин маннык: «Якутия» — 2253 (3413), «Сахада» — 2183 (3406), «Молодежь Якутии» — 303 (476), «Советы Якутии» — 91 (57), «Кэскил» — 1381 (1370).

Оробуоннар хаһыаттарыгар сурутуу хаачыстаах эта. Ол быйыыгын «Саҥа олох» тираһын 3500 экземпляранан быспыттара. Аҕаарчыларбыт ыаллыыларыгар утары бэрэ, иккиэ аҥара түстүбүт — тираженнаах 3862 экземпляры сакаалы кимнэрин маннык: «Якутия» — 2253 (3413), «Сахада» — 2183 (3406).

„САХА СИРЭ“ ФОТО-АЛЬБОМ

Саха оҥук I конгресыын көрсө биллиилээх фотожурналист Виктор Прокопьевич Яковлев «Саха сирэ» диэн улахан фотоальбом кинигэтин бэчээтэтэн таҺаартарда. Кириҥ тылын поэт, ученай А. К. Михайлов суруйбут. Бу туһугар оҥоҺуулаах фотоальбом тас дойдулар, араас омуктар болҕоҥнолоруу Саха сиригэр ураллыгар туһуламмыт.

«СО» корр.

Толоон сылгыҺыттарыгар

Зарисовка

Сылгы кыстыга хаҕа күҥүнгүттэн даҕаны уутуктардаах буолара биллэр. Итиҥ, бастатан туран, сылгы хаҺыыта молтоҕуттэн, үрэхтэргэ, алаастар да быыстарыгар күҥүнгү ача үүммэтэҕиттэн эрэ биллэрэ. Былырыын, туох да диэбит иҥин, ороҕуон хаҺаайыстыбаларыгар бу дүк уонна албэх сылдьыт үүнэн суоҺу аҕыйыгын болҕомноҺуҥнэ олох ыытыллыбыт соттубатыбыт-дьахха иҥэда. Сирийэн-хоруйун оттообут мастаабыт ортоҕуттэрэ сыл тахсар оттоҕун барытын да буолбатар, улахан ангарын баҕас кииэтэтэргэ баланнаатылар.

Ыраах суоҺу, сылгыран оҕустахха кэм хотоҥҥо да турбатын, күннүтэ тэрэҺиннэох үлэ баар буолуоҕа, үлэҺит илии тиийдэҥнэ, сыл тахсыан сөп курдук. Онтон сыаҺыы-хоруу оҕолоро — сыспай сиэллээхтэрбит быйыл ураты ньоруҥу-истиҥи эрэйэр туруккаа киириэхтэриҥ сөп.

«Бахсы» совхоз Толоон ноҕуу отделениетын сылгыҺыттарын аҥнотун ыытыы уонна сылларга Василий Васильевич Гоголев сатаҥнар. Бу көрдөххө тоҺо да эдэрчи курдуҥун иҥин, бу катын оҕо саҺыттан тыаҺа сиригэр үлэтигэр туһ бэриэ тиэн ыытан улаатыыт диэн. Онон даҕаны буолуо. Василийы сылгыҺытыыны үлэлэтэ бастаҥы сылларыттан эвено садайдаччытыыны анаабыттара. Итиҥ кэмнэ сылгы базаларын тэриллиэ, күрүө-хаҺаа оттоҺуута саҕаламмыт бирдиэмэтэ эбэ.

Толоонтон тахсан Туймаа үрдүн таҥнаран кестөөн ордук сири айаннаан Курдьэр диэн сылгыҺыттар базаланан олорон үлэлээн сирдэриэгэр тиийдиҥ.

—Сылгыларбытын сылдьар ыырдарыгар кэриҥэн аҺаатыыбыт ыраатта. Соторуталаҕыта отделениеттэ биир тракторы сыҺыарбыта, онтукабытыгар туһаммыт абыраныыбыт. Маҥа уБаҺаларбытын кэтта молтох күннээх-таастах сылгылары аҺатыыта туруорабыт, — диэр Василий Васильевич.

Биир базаларга Сылгы Эбэтэ диэн сиргэ баар эбит. Онно эмиэ маҥа курдук сүүмэрдээн уБаҺаны, тыаҺа уонна ырыган улахан сылгыны аҺатыыта туруоралларыгар үү. Звеноларыгар барыта сэттиэлэр. Ини базаҕа хайдыыр үлэлиллэр. Маҥа биирдэ сылдьарбытыгар Руслан Нинигин уонна Михаил Соколышков диэн сылдьаҥ санга үлэлээн эрэр уолаттар кыбыыттан таҥаларга от тиэйэн тарҕаппыт сылдьар этилэр.

ТоҺо даҕаны күн ортото буолан эрдэр, иҥин хараҕа үөрэнэр диэри борукчорук үүтэн дьиҥэ мустан кэпсэттибит. Сыгалас чэйи иҥэн ирдибит-хорудбут даҕаны, Уолаттар үлэлэрин сирбитэр. Руслан аттаах от сүүрдэччи бэтэ, сүүрүк оттарын эмиэ маҥнаа аҺатар, оттон Михаил буоллаҕына иннэ сылгын уБаҺы аҺатаччыгын үлэлиир.

—Аҥыыт, күҺүн 107 уБаҺаны, 30 улахан сылгыны госудаарствоҕа эмиэ туттарбыппыт, итиҥ таҺынан 44 сылгы нэҺиэскэ ыытыллыбыт. Итиэннэ бу боруоспатар иннитэн уонна сылгы ахсаанын көбүрэппит туһуттан, биллэн 200-чэ сылгыны туруорабыт, — диэр Василий Васильевич.

Биир сылгыны туруорабыт, иннитэн тоҺоруур биэтэ 200-чэ уонна 50-са уБаҺалаахтыт, тыбдахтыт. Сайын эмиэ хаарын баҺабит оттообуттэрбит, иннэ тыаҺа кыра сылгыта кыстык ыйдарыгар 8-тэ, улэхаҥа 6-лыы центнер отунан айахтыларга диэн аҺыллыбыт. Ол кэнниттэ — кормовой баланса «оҥоҺуллубута. Уонна, ханнык эмиэ да буоллар, эбиэс бурдуҥтаахтыт. Онон дьылбыт саастыта эмиэ буоллар, күохха өтэҕинэ уҥтэтиэххэ сөп эбэ, — диэр салаҺаччылара Василий Васильевич уонна уолаттарын диэн «сөпүк буолбат дуо?» диэбиттэн кэлэн кэбиһэр.

Бу үүтэҕэ киирэн олорон баар үлэ эрэ түҺүнэн ыаҺыйалаан кыбыыллы тиэминьга тоҥо хата сылдьан үлэлиир дьон күн аҥаара олохторун, оҥоҺо көрөр кыһаҕаларын туһунан ыйыталаспаккаа хаалар албас буолуо этэ. Онуоҕыгэ атын нэҺиэктэргэ үлэ-хамнас, олох дьаһах туһунан киниилэр ыйытыыларыгар тоҺо кыаллыбыт эрэ биллэрэннэр эпистэтэтахчиэ, кэпсэтэтахчиэ бу дьонуҥ сүрдээҕин сөп гаҥсийэллэр, кэпсэппэрэ инсэппэрэ да ыраатар үчэстээх эбэ.

Чэ, хоҺоолоор, хамнатыран туһунан этэр буоллахха, хаастыы эмиэ ый «эмэ» ыйытан ыйыталаспаккаа хаалар албас буолуо этэ. Онуоҕыгэ атын нэҺиэктэргэ үлэ-хамнас, олох дьаһах туһунан киниилэр ыйытыыларыгар тоҺо кыаллыбыт эрэ биллэрэннэр эпистэтэтахчиэ, кэпсэтэтахчиэ бу дьонуҥ сүрдээҕин сөп гаҥсийэллэр, кэпсэппэрэ инсэппэрэ да ыраатар үчэстээх эбэ.

Чэ, хоҺоолоор, хамнатыран туһунан этэр буоллахха, хаастыы эмиэ ый «эмэ» ыйытан ыйыталаспаккаа хаалар албас буолуо этэ. Онуоҕыгэ атын нэҺиэктэргэ үлэ-хамнас, олох дьаһах туһунан киниилэр ыйытыыларыгар тоҺо кыаллыбыт эрэ биллэрэннэр эпистэтэтахчиэ, кэпсэтэтахчиэ бу дьонуҥ сүрдээҕин сөп гаҥсийэллэр, кэпсэппэрэ инсэппэрэ да ыраатар үчэстээх эбэ.

Маны мин киниилэр ыйыталаҥыларын үлүгэрэ да, үнсэрэ да сатаан суруйбатым, хайдах баарыгын, оссо судургутута сөҕүө этэбин диэхпэр сөп.

—Хата, быйыл кустаах баар буолан туһахтаах абыраныыбыт, — диэн этэ аҺарар Михаил куо-дьаа кэпсэтэ олорон.

—ЛабиҺэҕэ электричество кэлэр эбэ, маҥнан сылгы биэрэстэни кыайбат сиэ, кыыаннахха остоолоо туруордахха маҥа да уот кэлэр ыыахтаах, — Руслан кыһалҕатын кэпсиир.

ТаҺардьа былыттаран быыстаннаҕыр кыраны хаар туһэрэ. Сылгылар бараҕаттар кырыыгынан хаарбаҕыт курдук буолан, чигди үрдүттэн дойдуларын отунан тото-хана аҺаа туралларга. Халлаан тоҺо да ньиэс турарын иҥин, быйыылы кыстык малдьа быыстаах халлаан диэнинан аастата чуолкай. Хайдах да тымныйыа, сиэ биир тибиэ-хаҺыарга. Онуоха эмиэ иҥин кран ньчыыллыр, көрөр-хараҕар, күөх саастыта сылгылар дьоҥнуут — сылгыҺыттар гыт баллар.

Толоонтоо сылгай сылдьаах үөрүн-сүүрүгүн өссө уҥсэтэр, кэпсэтэр сылдьахтарын бу аҺыы сылдьар сылгылар эмиэ сэрэйэрэ дылылар.

П. СЫРОВАТСКАЙ.

Снимокта: (хаҥаһан) М. М. Соколышков, Р. Д. Нигиэн уонна В. В. Гоголев.

Автор фотота.

✦ Сиэр-майгы тематыгар ✦

АРЫГЫТТАН АЛДЬАРХАЙ ААҤНЫЫР

Билигин сүүрбэ—эҥэт саастарыгар сылдьар ыччат дьон, дьолго, олох кыһалҕатын билэ иликтэҕэ. Рынок ыгыытыгар саҥардыы түбэһэн эрэллэр. Онуоҕун үүгүтэр аҕа-ийэ кыракый кэтах хаҺаайыстыбаларыгар ойдөбүл буоланнар, сылгахото биэ да иҥиттэр. Бэҥин, сааҺырбыт дьон, сут-кураан, сэрии сылларын өҕө саастыытыгар түбэһэннэр, эрэйи-кыһалҕаны билэн улаппыппыт. Мин үөрэхтээхтэрбиҥ үүгүтэрэ үөрүммэҕэ, бэрт кыратыттан колхоз төҥүү үлэлиттэрэ буолбуттара.

Оччотооҕута күүстээх үлэлээн байыыбыт олохпут тиийэхпит диэн ой-саныыра санаабыт ыыллан, алдьаппыт тоҕлут, улэгүрбут аатырбыппыт оҕуоҕалаах. Кырдьар саастыгар кыһалҕата суох олоҕохут дии санаабыппыт хаҥа баарый — эмиэ тиийэхпит-тугаммыт олох ытарыгар тубостибит. Хаалыгын да иҥин, ыччаттарбыт тыгар байыыбат олоҕу ылар туһугар күүс-кыах баарынан мэхсэ сатаабыппыт.

Маннык кэмнэ үүнэн ыһар кэлүөхэ олоҕу саҥалыы көрөн, ойун-санаалыы түөрт, бэйэ туһа, иҥин буолуу туһа диэн үлэлээхэ эрэйиллэр. Аныгы ыччаттар орто үөрүөн бүтэриэхтэригэр диэри ылан ыарахан үлэтэн, сүөһү көрүүтүн үүгүтэйдик билбэккэ улаатыылар. Эгэ, аты, оҕуду? Бурдуҥу ыыы, хоруйуу, астааҺын туһунан эмиэ да барыллыыбат. Дьэ, ити курдук ыччаттарбыт оҕуҥа үгэйигэр, үлэтигэр ыыйыллыбакка улаатыылар. Сорох оҕолор сайдыылаах омуктар биилэриэн көрүүлэриэн ыыла хаҺан ыыллар, үөрэхэннэр, кырдьаҕастар, дойдуларыгар туһаҕастык үлэлиллэр. Оттон үүгүтэр орто үөрэх иҥиттэн ыыла сиргэр хаалыннаҕыыллар буолан үс саханы ааҕар, дьиэ-уот таҥнастар ньаллаахтар.

Ол эрээри сорох сүүрмах уолаттар уонна кыргыттар отуттарыгар таҥнэхтэриэгэр диэри уҥуоммуктар утахтарыгар ыыстуйан, этиҥан-охсуйан, өлөрсөн-өлөрсөн саха сиригэ-тэн туоруулар. Ордук саҥардыы сүүрбэлэр иккэн тахсан эрэр эдэр уолаттарбыт иҥэр, уорар-таллыар буолбуттара дьиэннэхтэр. Субуоталарга, сыныыллар иҥэҺэлэргэ арааҥ сылтаҕынан, сылтаҕа да суох иҥэн-аҺаан кэлэр бөтөстэр үчэстэн эрэллэр. «Өрүү иҥэмэт-аҺааммат» диэллэрбэт. Бырааһыыныыстарга, бэйэ түгэннэргэ сэҥэрэ туому тутуһан, сыныыллаах сыныыллаах курдук этиэрэр тоҕо табыллыыбат буолуой.

Эстибит эргэ сыл Бэлдьир пэйилиэгэр алдьархайынан аҥнаан аастар. Мууе устар 8 күнүгэр Кыстык Куедэра сүөҥ үлэйиттэрин ырыгыллыннарыын түмүгэр ыччат Геннадий Сергеевич сылаанан баран, бутайыгар бэйэтин ытыммыта. Бас ыйын 17 күнүгэр Спиридонова уБай кыдыыа Ноева ыччат өлөрбүтэ. Ахсыыбы 12 күнүгэр саҥардыы спортсмен буолан эрэр эдэр киэҺэйдэх Миэйдэн Аленка туох да буруйа суох суох иҥин, аҺаа уҥуан утахтаммыт. Кузьминка түбэһэн суоруна суоллаана. Ити эйбүт дьон үөрүүн кыра оҕолордоох ыаллаара этилэр. Иэдэнэ өссө оннооҕор баар.

ТоҺо да дьону ньиэрдэ урукку ньиэмэларыттан ыаастаммыт иҥин, бородуоксуйа маҥдьы кэҺэр, арыгылыыр, уорар, сүүлүгүүр ыччаттарга ордаҕын эрэр-тэр ойдотор дьаһалларыы ылбакка, ыар буруйу оҥоруохтарыгар диэри солоскыны сылдьыы ыччат ньиэкилии сарбыыыта, тэҥнэх. Былыр даҕаны ньиэмэскэ баппат дьону дьүүлэ-дьүҥнэтэ турааллара, сибиинньэ ыыталлара. Уонтан тахса сылы ааҕыта арыгыыаан ыаҕаарбыт уолаттары ньиэ-ньиэ ньиэрэ ньиэ-ньиэ ньиэрэ ньиэ-ньиэ ньиэрэ

Эҕэрдэлиибит!

Оройуоннаабы «Санга олох» хаһыат редакциятын айар коллективын уонна типография полиграфистарын Бэҥэт күнүнэн эҕэрдэлиибит. Эйиги сыралаах үлэҕитигэр ситиһиилэри, чэгиэн-чэбдик доруобуйаны, түс олоххутугар дьолу-соргуну баҕарабыт.

Культура үлэһиттэрин профсоюбун райкома.

x x x

Күндү кэргэммин, аҕабытын МЕСТНИКОВ Николай Николаевичы 50 саастын туолбут үөрүүлээх күнүгүнэн истиҥник эҕэрдэлиибит. Баҕарабыт чэгиэн доруобуйаны, кырдьаты билбэккэ үйэни үйэлэнэргэр, куруук үөрэ-көө сылдьыаргар.

Кэргэним, оҕолоруг.

x x x

Күндүтүк саныыр, ытыктыыр табаарыспытым Николай Николаевич МЕСТНИКОВЫ үйэ ангардаах юбилейгынан—50 саастын туолбуккунан иҥ сүрэхпиттэн истиҥник, истиҥник эҕэрдэлиибит. Эйиэхэ чэгиэн-чэбдик доруобуйаны, таптыыр үлэҕэр ситиһиилэри, дьиэ кэргэнэргэр дьолу-соргуну баҕарабыт.

Листниковтар, Чепаловтар, Массаевтар, Максимовтар, Ефимовтар, Седалищевтар.

x x x

Күндүтүк саныыр аҕабытын ДОРОГУНОВ Иван Егоровичы 60 саастын томторчу туолбуккунан, күн-түүн үйэбит Варвара Константиновнаны алаҕа дьиэ тэриэн, ыал буолан олорбуккут 40 сылынан истиҥ-ийрах туоларынан эҕэрдэлиибит. Баҕарабыт эйиэхэ кырдьар диэн билбэккэ өссө үйэнэн, дьоллоохтук олороргутугар.

Оҕолоргут, кийиттэргит, күтүөттэргит, сиэннэргит.

x x x

Күндү Мария Никитична БЫРДЫННЫРОВА, Николай Николаевич КЫЧКИН уонна Василий Васильевич КУПРИЯНОВ! Эйиги кинилээччигит Ганя Колесов республиканаа 1992 сыл бастыҥ спортсменын аатын ылбытынан—сыралаах үлэҕит бириҥ үтүө түмүгүнэн истиҥник эҕэрдэлиибит.

Оҕобутугар истиҥник-эйэҕэстик сыыһыанньаһан, дьоҕурун таба көрөн утумнаахтык дьарыктаан сайыннарарбыт иһин улахан махталбытын тиэрдэбит.

Эйиэхэ уонна оройуон спорду тэрийээччилэригэр иннинэтин даҕаны оҕолорбутун, ыччаппытын спорт дьикти абылаҥар үөрүйэн, түүннү, кэскиллэри түстүү турарбытыгар баҕарабыт.

Ганя Колесов төрөппүттэрэ Федосия уонна Гаврил Колесовтар.

x x x

Ытыктыыр биригэ үлэлиир табаарыспытым Иван Иванович МАКАРОВЫ 40 сааһын туолбутунан истиҥник, истиҥник эҕэрдэлиибит. Сир үрдүгэр баар барыы үтүөнү, кэрэни, дьоллоох олоҕу баҕарабыт.

Чурапчытаабы түүт заводун коллектива.

x x x

Эдэр саастан энергэдэспит доҕорбутун БАРАШКОВ Иван Романовичы 55 саастын туолбуккунан истиҥник, истиҥник эҕэрдэлиибит. Баҕарабыт барыбыт үөрүүтүгэр кырдьары, ыалдьары билбэккэ дьоллоохтук-соргулаахтык олороргор. Эдэрдии эрчиллиҥ, ыллыктаах сүбэ-аман уҕараабатын.

Макаровтар, Синцевтар, Монастыревтар, Ноевтар, Карповтар.

МАХТАНАБЫТ

Ааспыт күҥүн иккі ыырэйбитин сүтэрэн улахан кыһалҕаҕа ыллара сылдьыбыппыт.

«Бахсы» совхоз үлэһитэ Пестряков Николай Михайлович сүүктэрбитин булан биэрбита. Николай Михайловичка үүммүт 1993 сылынан эҕэрдэлээн туран, түс олоҕор, дьиэ кэргэттэритэр үөрүүнү-көтүүнү, ыытаанах доруобуйаны баҕарабыт. Сүүкпүтүн буларга көмөлөспүтүн иһин дьиэ кэргэммит аатыттан мунура суох махтанабыт.

Чыаппара бөҕүөлэгин олохтоохторо Левиннэр.

Оройуон дьаһалтата бөҕэтин административнай дьиэтигэр **харабылларга** наадыйар. Үлэлиэн баҕалаахтар үлэ чаһыгар кэлэн эбэтэр 21-378 телефонунан билсиҥ.

Хаһаайыстыбаннай-административнай отдел.

Үйэ ангара буолан баран

(Бүтүүтэ. Инник 1 стр. көр).

сиир. Сэрии ветерана быһыытынан туттарылыахтаах да сорох медаллара баччаагыга диэри суохтар. Сэрии ветерана ыыайыы буолбута 47 сылын устата элбэх фондалары анаан ылбыттарын сөптөөбүнэн аҕаан туран, Иннокентий Васильевич кырдьар олор саҥыы баттаһа, сэрии ветерана сыр. Сэрии ветерана быһыытынан туттарылыахтаах да сорох медаллара баччаагыга диэри суохтар. Сэрии ветерана ыыайыы буолбута 47 сылын устата элбэх фондалары анаан ылбыттарын сөптөөбүнэн аҕаан туран, Иннокентий Васильевич кырдьар олор саҥыы баттаһа, сэрии ветерана сахта буолбутунан да сибээстээн колхозкалаах мотоциклы тэнитиллэх аныыларыгар көрдөспүтэ өмнө быһаарылла илик. Онон кырдьаҕас киһи көрдөһүүтүн оройуон туһаанньах салайаччылара болҕомтоҕо ылан быыбарыгар бараҕабын.

Үлэ уонна сэрии ветерана И. В. Ефимов бэлиитикэ хоһоонноох олоҕу олорон кэллэ. Кини 3 оҕолоох, 6 сиэнэх, 4 чиэс оҕолоох саҥалаах. Иннокентий Васильевичы кырдьык кэлэйэн үйэ ангара буолан баран бойобуой ордемнаах, ыарахаттаах дьыаланы ыытан уонна сахалыы ыаллыбыт, дьиэлэнэн-уоттанан, дьиэ-уот, бэлиитикэ, культура, спорт, доруобуйа, сүдү-сүмэ, ыаллыбыт-сиэннэрбит, ыаллыбыт-сиэннэрбит, ыаллыбыт-сиэннэрбит